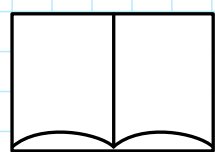

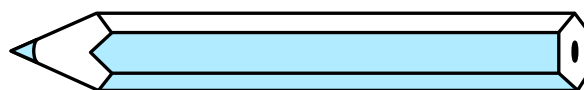
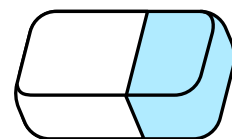
DOMÁCÍ ÚKOLY 2021

Impulsy pro
moderní školství

DOMÁCÍ ÚKOLY 2021

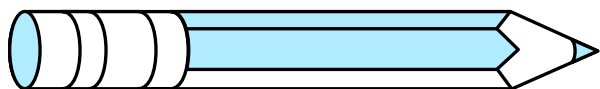

jsou sestaveny s vědomím, že kvalita poskytovaného vzdělávání a jeho přínosy pro žáky a studenty jsou určeny především interakcí mezi vzdělavateli a vzdělávanými. Ke kvalitativním posunům na této mikroúrovni je ovšem třeba, aby došlo k systémovým změnám na úrovni centrální legislativy a exekutivy. Především je třeba si uvědomit, že kvalitativní změny lze ve vzdělávací politice dosáhnout jen **dlouhodobě stabilní politikou vycházející ze strategického řízení (DÚ 1), rozhodováním postaveným na podkladě dobré znalosti a průběžného vyhodnocování učiněných kroků (DÚ 2) a systémovým přístupem (DÚ 3)**, který bude odlišný od dnešního nekoordinovaného rezortismu a bude cílit na zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání a rovný přístup k němu.

České vzdělávání si nemůže dovolit další promarněnou šanci na konzistentní politiku nyní rámcově vymezenou Strategii 2030+; ne v době, kdy je Strategie už ve fázi implementace a kdy se k ní upínají naděje odborné i laické veřejnosti. Dobře zvládnutá, tzn. široká, trpělivě vysvětlující a participativní komunikace záměrů vzdělávací politiky bude jedním z nejtěžších úkolů příštích vlád, jak ukázala selhání u implementace strategií v minulosti.

Ani sebevětší snaha ale nemůže být účinná, pokud všechna navrhovaná opatření nebudou cílit na zlepšování učení žáků, vyrovnávání jejich šancí a na podporu i zlepšování učitelů a ředitelů. Pro zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání a pro úspěšnou implementaci vzdělávací politiky je nezbytné **zajistit pracovníkům ve vzdělávání kvalitní přípravu na výkon jejich povolání (DÚ 4)** a také je **systematicky v jejich práci podporovat (DÚ 5)**, a to jak přímými podpůrnými aktivitami, tak snižováním jejich administrativní zátěže, která je odvádí od vzdělávacího procesu.

Abyste bylo skutečně možné využít potenciálu každého žáka na maximum, je nezbytné začít systematicky odstraňovat **propastné rozdíly v podmínkách a kvalitě poskytovaného vzdělávání** mezi regiony i jednotlivými školami, které nelze svést jen na socioekonomické zázemí žáků.

Jak? - To ukazují

DOMÁCÍ ÚKOLY 2021:

Impulsy pro moderní školství.

Autorské organizace

Neformální vzdělávání je dlouhodobě otloukánkem vzdělávací politiky, přitom dokáže levně, ale účinně vyrovnávat sociální a ekonomické hendikepy dětí. Je dobře, že na to Domácí úkoly ve svých doporučeních myslí.

Aleš Sedláček
předseda České rady dětí
a mládeže

České vzdělávání je ve vleku společenských změn, místo toho, aby na ně pomáhalo své účastníky připravovat. Domácí úkoly naznačují směry, kudy ubírat proměnu vzdělávacího systému, aby dokázal srovnat krok a vyřešil své nejpálčivější problémy.

Miroslav Hřebecký
programový ředitel EDUin

Těžko můžeme využít potenciál každého žáka na maximum, když u podstatné části žáků neumíme potenciál rozpoznat, natož rozvíjet. S rozpoznáním a rozvíjením potenciálu u žáků musíme školám pomáhat. To je nejdůležitější z Domácích úkolů.

Zdeněk Slejška

Zdeněk Slejška, ředitel
nadačního fondu Eduzměna

Domácí úkoly vnímáme jako užitečnou a důraznou upomínku toho, na čem by měl náš vzdělávací systém zapracovat. Věříme, že pokud budou tato opatření realizována, přiblížíme se o další kus tomu, aby se v našich školách učily děti naplno a s radostí.

Daniel Pražák

učitel, Otevřeno

Důležitých témat k diskusi je v českém vzdělávání mnoho. Pokud chceme v jeho modernizaci udělat pokrok, musíme se zaměřit na ta opravdu prioritní. Jsem rád, že v Domácích úkolech vznikl širší konsensus právě nad tím, co je nejvíc důležité.

Jan Straka

spoluředitel Učitel naživo

Doposud jsme doufali, že se cíle vytyčené ve strategiích nějak samy naplní tím, že školám poskytneme jejich seznam. My školám ale musíme poskytnout systémově ukotvenou podporu, jejíž strukturu přehledně popisují Domácí úkoly.

Petra Mazancová

předsedkyně Učitelské
platformy

K proměně vzdělávacího systému je třeba spojit síly. Každé dítě potřebuje při učení zažívat radost a úspěch, rozvíjet své talenty a cítit se ve škole bezpečně. Domácí úkoly definují směry, které k tomuto cíli vedou.

Klára Laurenčíková

předsedkyně České
odborné společnosti
pro inkluzivní vzdělávání

Podporující organizace

Třetina středoškoláků nechodí do školy ráda. Pro změny stylu a obsahu výuky ku smysluplným školám je potřeba připravit dostatečné systémové kapacity a struktury. Jen tak můžeme otevřít cestu pro školy, kde přidanou hodnotu najdou učitelé i studenti. Domácí úkoly jasně shrnují požadavky na tyto změny a ukazují, k čemu je třeba se zavázat pro moderní školství v naší zemi.

Ondřej Nováček

1. místopředseda České středoškolské unie

Rozhodnutí ve vzdělávací politice jsou často dělána poslepu. Chybí kvalitní informace, hluboké analýzy a na jejich základě dobře promyšlená, důsledná a tedy efektivní implementace. Potřebujeme začít informace systematicky sbírat, vyhodnocovat a teprve poté rozhodovat. Domácí úkoly tuto vizi dobře vykreslují, teď ji musíme společně co nejrychleji začít naplňovat.

Ladislav Frůhauf

spoluzakladatel a ředitel, České priority

Domácí úkoly 2021 nezahrnují prázdné formulace, ale konkrétní postupy, nástroje, tipy. Jejich artikulace je důležitá i proto, že politické reprezentace se budou měnit – ke Strategii 2030+ ale musíme přistupovat kontinuálně. Právě k tomu by Domácí úkoly mohly přispět, a proto mají naši jednoznačnou podporu.

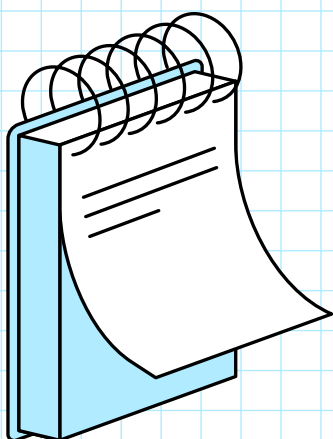

Jana Fryzelková

předsedkyně Výluka, z. s.

DOMÁCÍ ÚKOLY 2021

DÚ 1	Stabilní a skutečně implementovaná strategie	8
	Chybí nástroje pro efektivní řízení vzdělávací politiky a správu vzdělávací soustavy, které jsou nezbytné pro strukturální reformy. Pokud chceme kvalitativně posunout české školství do 21. století, musíme vytvořit pevný základ pro implementaci schválené strategie.	
DÚ 2	Opravdová evidence based policy	11
	Chybí zdroje dat pro informované rozhodování i nástroje a kapacity pro práci s nimi. Bez nich se reformy dělají poslepu. Nástroje potřebujeme urychleně vytvořit a efektivně s nimi pracovat.	
DÚ 3	Systémový přístup k řešení problémů, zejména nerovností	15
	Chybí systémová podpora žáků se sociálními či geografickými znevýhodněními, využití jejichž potenciálu epidemie COVID-19 dále znesnadnila. ČR tak bez účinné intervence bude dále přicházet o významný potenciál rozvoje.	
DÚ 4	Kvalitní vzdělávání učitelů a podpora začínajících učitelů	19
	Přetrvává zaměření se ve vzdělávacím procesu na znalosti a kompetenční přístup důležitý pro výzvy budoucnosti je opomíjen. Bez strukturální změny systému přípravy a podpory učitelů změny nedosáhneme.	
DÚ 5	Poskytování soustavné podpory školám a jejich ředitelům	23
	Přetrvává nízká úroveň digitalizace procesů, s nimiž souvisí vysoká úroveň administrativního zatížení, a absence podpory aktérům regionálního školství, které jsou významnou příčinou selhání při implementaci strukturálních změn ve vzdělávání.	

DÚ 1

Stabilní a skutečně implementovaná strategie

V české vzdělávací politice se dlouhodobě nedaří implementovat cíle a opatření strategických dokumentů a skutečně měnit vzdělávací systém a jeho fungování. Představy centra o změnách se zkrátka nepromítají do reality škol. Řešením je stabilita cílů, posílení odborných kapacit, zejména na regionální úrovni, zavedení systému odpovědnosti za kvalitu a srozumitelná komunikace postavená na důvěře mezi všemi aktéry.

Popis problému a rámcové řešení

I přes existenci několika “velkých” strategických dokumentů vzdělávací politiky (Bílá kniha či Strategie 2020) se nikdy nepodařilo dosáhnout toho, aby byly jejich cíle a opatření skutečně systémově uvedeny do praxe. Některé dílčí cíle vymezené ve strategických dokumentech sice byly naplněny (např. posílení autonomie škol, nebo zavedení dvoustupňového kurikula), ale implementace buď ustrnula na půli cesty, nebo nebyla doprovázena dalšími nutnými kroky. Dnes tak např. sice máme několik tisíc silně autonomních škol, ale neexistuje systém jejich cílené a systematické podpory. Školy dostaly autonomii, ale zůstaly v tom samy. Vzdělávací politika je po celá tři desetiletí samostatné České republiky sérií spíše náhodných, neprovázaných a nezřídka protichůdných kroků, u nichž je legislativní rámec doplněn nedostatečnou podporou implementace a zjišťování zpětné vazby - názorů a potřeb těch, kteří mají změny implementovat.

Úspěšné reformy vzdělávacích systémů vedoucích ke zvýšení kvality poskytovaného vzdělávání a zlepšování vzdělávacích výsledků (např. Finsko, Estonsko, kanadské Ontario, Singapur) stojí především na vysoce odborném vedení vzdělávací soustavy, na poskytování rozsáhlé a kvalifikované podpory a na posilování odborných, materiálních i finančních kapacit v celém vzdělávacím systému - od obcí přes regiony po celostátní úroveň. Zásadní je také dlouhodobě stabilní realizace schválené strategie (trvajících až desítky let).

V rámci kvalitně vymezených a závazných cílů národní vzdělávací strategie je tedy nutné za pomoci vybudovaných implementačních struktur systematicky uskutečňovat definovaná opatření, dobře a trpělivě je komunikovat a účinnost těchto opatření průběžně evaluovat. Teprve poté se ve strategiích zamýšlené změny podaří skutečně uskutečňovat.

Doporučená opatření

- 1. Vyhodnocovat kroky vzdělávací politiky vedené Strategii 2030+. K závazku naplnit Strategii 2030+ se oficiálně přihlásit a zřídit pro kontrolu jejího naplňování odbornou evaluační komisi.**
 - a. Zřídit komplexní soustavu pravidelně sledovaných indikátorů, díky níž bude možné indikovat jak dopady zaváděných opatření, tak naplňování cílů strategických dokumentů.
 - b. Zajistit vyhodnocování cílů strategických dokumentů a dopadů zaváděných opatření pomocí empirických studií výhradně k tomu zřízeným vysoce odborným výzkumně-analytickým orgánem veřejné správy a případně doplňkově externím zadáváním.
 - c. Udržovat a posílit odborné kapacity ministerstva i zřizovatelů (novelizace služebního zákona - flexibilnější platové ohodnocení kvalifikovaných a klíčových zaměstnanců, vyšší prostupnost... a/nebo zřízení tzv. “delivery unit” - agentury, která zajišťuje implementaci i komunikaci strategií).
- 2. Vybudovat politicky nezávislou a odborně způsobilou střední úroveň podpory a vedení¹ ve vzdělávací soustavě (tzv. “střední článek”), která bude zajišťovat plynulý a efektivní tok informací oběma směry a přímo pomáhat s implementací centrálních opatření, za což také ponese spoluzodpovědnost (konkrétní obsah dalších činností viz DÚ 5).**
- 3. Stabilizovat financování školství tak, aby byla zajištěna udržitelnost i bez evropských projektů.**

¹ Má-li být střední článek účinnou podporou naplňování strategických cílů, musí být dobudovány odpovědnostní vztahy za naplňování strategických cílů ve vztahu k vedení regionálních škol. Pokud by měl mít střední článek navíc odpovědnost za vzdělávání na určitém území, musí mu k tomu být svěřeny odpovídající kompetence a musí být zahrnut do vymahatelných vztahů odpovědnosti za kvalitu a stav vzdělávací soustavy.

4. Promítnout do financování vysokého školství požadavek na vznik vzdělávacích programů, které budou orientovány na vzdělávání odborníků pro řízení veřejné správy (public policy) v oblasti školství a vzdělávání (educational policy).

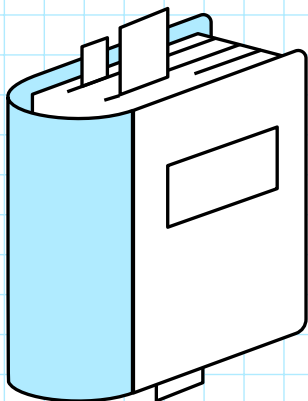
Návaznost na strategické linie S2030+

SL4 Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce

SL5 Zvýšení financování a zajištění jeho stability

Garantské organizace

DÚ 2

Opravdová evidence based policy

Opatření v české vzdělávací politice často nejsou založena na dobré znalosti situace - podstaty a rozsahu řešeného problému. Rozhodnutí činíme v lepším případě za šera, často po slepu, protože nemáme snadno dostupné, spolehlivé a kvalitní informace. Rozhodování, řízení a správa vzdělávacího systému ale musí být postavená na dobrých datech, na výzkumných poznatcích a na kvalitní informační infrastruktuře.

Popis problému a rámcové řešení

Česká republika dlouhodobě nedokáže s daty, které o vzdělávání sbírá, dobře pracovat. Trpí tak absencí informací, které lze z dat a jejich propojování získat a které lze následně využít ke kvalifikovaným rozhodnutím. Velké reformy i dílčí opatření se tak plánují a činí spíše na základě kvalifikovaných dohadů a domněnek, než reálné a obsáhlé znalosti problému. Nedostatek validních informací je také jednou z příčin neporozumění a neshody o problémech českého školství a způsobech jejich řešení. Aktéři se totiž musí spoléhat především na intuici a dílčí poznatky, nemohou se opírat o snadno dostupné, robustní a objektivní informace. Takové informace pak chybí i (odborné) veřejnosti, která na jejich základě může rozhodování veřejné správy kontrolovat a posuzovat.

V praxi obvykle disponujeme alespoň kvantitativními administrativními daty (např. počty žáků, učitelů apod.), byť ani tyto výkonové ukazatele nemají potřebnou hloubku a strukturu. Zjistit např. počet dětí nepřijatých do žádné mateřské školy, v níž o místo žádaly, je nemožné.

Data o kvalitě výsledků vzdělávání pak chybí ještě citelněji. Získáváme je z ad hoc externích výzkumů a z mezinárodních šetření, do nichž se ČR nezapojuje s předví-

datelnou pravidelností. Uceleně získáváme část dat jen z činnosti České školní inspekce. Výsledky maturit nejsou porovnatelné v čase ani propojené s ostatními informacemi o vzdělávací dráze maturanta, a dokonce u nich nepanuje shoda na tom, co vlastně měří. Informace o well-beingu dětí, žáků, studentů a pracovníků ve školství nemáme takřka žádná, stejně jako o úrovni tzv. klíčových kompetencí, na něž podle RVP má vzdělávání primárně cílit.

Zjistit nastíněné informace jen pro určité regiony, porovnat vývoj v čase, abychom mohli měřit efekty zavedených opatření, nebo hledat vztahy mezi různými izolovanými informacemi, a vytvářet tak z informací znalosti, aby bylo možné podpůrná opatření efektivně cílit, je nesmírně obtížné, a mnohdy dokonce nemožné.

V tomto ohledu je proto zásadní efektivně využívat kapacity pro sběr dat, stabilizovat je a posilovat jejich kvalitu a současně také začít všechna potřebná data efektivně sbírat, propojovat, vyhodnocovat a zohledňovat v tvorbě politiky.¹ K tomu je třeba podpořit pedagogický výzkum a analyticko-výzkumné kapacity odpovědných veřejných institucí.

Doporučená opatření

Sběr dat

- Vytvořit registr pracovníků ve školství jako nástroj snižování administrativní zátěže škol nahrazující složité výkaznictví a ad hoc zjišťování. Systém by měl zajistit přehled o nabídce a poptávce ve školství, čímž by usnadnil práci ředitelům, zejm. v malých školách.**
- Zavést jednotný identifikátor žáka, který umožní sledovat vzdělávací dráhu na úrovni jednotlivců a umožní propojení s datovými zdroji mimo resort školství; případně využít základní identifikátor fyzické osoby (ZAIFO od ÚOOÚ).**
- Zakotvit minimální povinně sbírané ukazatele o stavu a kvalitě školství a vzdělávání, včetně vzdělávacích výsledků, a zahájit jejich pravidelný sběr v kvalitě, která umožní jak populační zobecnění, tak sledování vývoje v čase, a to i za přiměřeně malé územní jednotky. (Tzn. vytvoření komplexní monitorovací - ukazatele o stavu - a indikátorové - ukazatele o naplňování cílů - soustavy.)²**

¹ Systém správy informací musí sloužit ke snižování byrokracie a administrativní zátěže škol, ne naopak.

² Potřeba zajistit sběr v čase porovnatelných informací o vzdělávacích výsledcích žáků navázaných na RVP je akutní (základem by měla být reforma maturit v uvedeném duchu).

4. Zveřejnit závazný katalog informací, které musí školní informační systém (ŠIS) podle požadavků veřejné správy obsahovat, včetně jejich požadované podoby a zavést povinnost kompatibility ŠIS s resortním informačním systémem MŠMT.
5. Systémově propojit institucionální odpovědnost za požadavky na cíle a obsah vzdělávání (revizi RVP) a ověřování výsledků vzdělávání. (Tzn. vyjasnění kompetencí a odpovědnostních vztahů mezi NPI, ČŠI a CERMAT a vytvoření personálního vědeckého základu pro tyto činnosti.)
6. Zřídit centrální koordinační autoritu pro sběr dat (i mimo rámec vzdělávací politiky), aby ve sběru nedocházelo k jednostranným změnám, které způsobují problémy s využitím dat jinými subjekty. Centrální autorita zajistí v oblasti vzdělávání především koordinované vytváření společných mezi-resortních plánů výzkumů (zejm. MŠMT, MPO, MZd, MPSV, MMR, MV).

Práce s daty

7. **Vybudovat komplexní a otevřený meziresortní informační systém, který propojí stávající informační systémy veřejné správy obsahující informace relevantní pro oblast školství (zejm. MŠMT, MPO, MZd, MPSV, MMR, MV, podřízené organizace, zřizovatelé) a všem relevantním aktérům zajistí k informacím potřebný přístup. Informační systém musí být zřízen minimálně za účelem snadného předávání standardizovaných dat (standardizace data-setů MŠMT, CERMAT a ČŠI je nezbytné minimum).**
8. Umožnit legislativní úpravou za přísných podmínek anonymizace využívat data, kterými disponuje státní správa (zejm. v tzv. agendových systémech), ke komplexním analýzám realizovaných politik.¹ Státní správa musí mít povinnost taková data připravit i pro výzkumná využití uznanými výzkumnými organizacemi (tj. VŠ a ústavy AV ČR).

Než bude propojení a možnost využívání dat umožněno, lze účel částečně nahradit založením náhodných longitudinálních panelů (tzn. opakovaným komplexním šetřením u skupin osob sledovaných dlouhodobě v čase - v zahraničí známo jako longitudinal surveys of youth).

9. Zpřístupnit data ze školního informačního systému (ŠIS) ve vymezeném rozsahu a se zachováním potřebné úrovně ochrany osobních údajů orgánům veřejné správy, což umožní jednoduše získávat údaje o školách bez jejich administrativního zatížení (zejm. pokud ŠIS umožní i realizaci ad hoc šetření).
10. Posílit prostředky mířící na rozvoj pracovišť základního a aplikovaného výzkumu v oblasti školství a vzdělávání. Je potřeba cílit na výzkum spojený s konkrétními českými vzdělávacími politikami. Vy-pisovaná podpora musí podporovat spolupráci pedagogických fakult na projektech s výraznou internacionalizací lidských zdrojů a spolupráci se špičkovými pracovišti v Evropě. Podpora takových projektů pak musí být dostatečně dlouhá (více než 5 let), aby se pracoviště mohla etablovat.

Otevřený přístup k datům

11. Legislativně zakotvit povinně zveřejňovaná data jak ve formátu open dat, tak ve vizualizované podobě online. U všech sbíraných dat vytvářet metadata pro snazší orientaci těm, kteří s daty chtějí pracovat.

¹ Jedná se o data o školách, žácích, učitelích..., kterými disponuje resort školství (výkaznictví MŠMT, ČŠI, údaje CERMAT, NPI) i další resorty (údaje MŠMT, MPO, MZd, MPSV, MMR, MV, podřízené organizace, zřizovatelé).

12. Vytvořit přehledný datový archiv v oblasti výzkumů o vzdělávání (třídění dle zdroje dat, tematického zaměření, úrovně měření apod. metadata). Tzn. databázi primárních (a příp. sekundárních) datových zdrojů v oblasti vzdělávání, do níž bude umožněno přispívat získanými daty komukoli, kdo relevantní data získá. Obsahem budou data v otevřeném formátu zpracovatelná různými statistickými programy společně s jejich popisem.

13. Zavést povinnost transparentně dokládat kvalitu testů ověřujících vzdělávací výsledky (informovat o procesu, designu a cílech centrálního ověřování výsledků vzdělávání a prokazovat návaznost na RVP...).

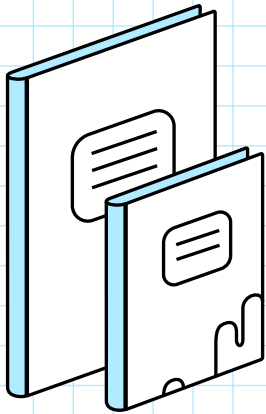
Návaznost na strategické linie S2030+

SL1B Úprava hodnocení vzdělávacích procesů a vzdělávacích výsledků

SL3E Lepší využití dat a zvýšení relevance a kvality vzdělávacího výzkumu

Garantské organizace

DÚ 3

Systemový přístup k řešení problémů, zejména nerovností

Komplexní společenské problémy mají významný dopad do vzdělávacího systému a zároveň jsou skrze vzdělávací systém silně ovlivnitelné. Problémem je politická nestabilita a český nekoordinovaný resortismus, který způsobuje, že české vzdělávání je ve vleku společenských změn, místo toho, aby na ně pomáhalo své účastníky připravovat. Významná část dětí má kvůli svému sociálnímu původu nebo ekonomickým bariérám stále ztížený přístup ke kvalitnímu vzdělání a souvisejícím socializačním aktivitám, které jsou mnohdy stejně významné jako vlastní vzdělávání. Těžko můžeme využít potenciál každého žáka na maximum, když u podstatné části žáků neumíme potenciál rozpoznat, natož rozvíjet.

Popis problému a rámcové řešení

Vzdělávací systém je jedním z klíčů pro řešení širších společenských problémů spojených s dynamickým ekonomickým vývojem, proměnami trhu práce, chudoby, sociálního vyloučení, nárůstem nerovností atd. Zároveň je vzdělávací systém všemi uvedenými společenskými problémy silně ovlivňován, což ukazuje v ČR velmi silná, nadprůměrná, závislost vzdělávacích výsledků, úspěchů a ambicí dětí na jejich rodinném původu, bohatství či místu narození.

Mírnit uvedené hendikepy dokáže účinně kvalitní předškolní vzdělávání. Zajištění jeho dostupnosti především pro děti z komplikovaného prostředí je proto zásadní. Přesto je však nutné investovat do všech úrovní vzdělávacího systému, a to jak formálního, tak neformálního. Neformální vzdělávání je v kontextu vzdělávací politiky dlouhodobě opomíjené, přičemž je pro mírnění uvedených hendikepů zásadní právě v propojení s formálním vzděláváním.

Problematika vzdělávání a školství ale zjevně přesahuje dosavadní působnost resortu školství a prolíná se v nejužším smyslu nejméně s působností resortů zdravotnictví, sociálních věcí, místního rozvoje a průmyslu. Působnost a úkoly těchto resortů je nutné propojit tak, aby dokázaly účinně čelit všem strukturálním výzvám a problémům společenského vývoje, které se projevují ve vzdělávání a které je ve vzdělávacím systému součas-

ně možné řídit. Aktuálně se snaha o řízení systematicky neděje a vzdělávací systém se na vlně společenských procesů spíše "veze", aniž by se snažil přispívat k jejich uchopení, či alespoň děti, žáky a studenty na změny připravovat. Klíčové je nyní proto minimalizovat resortismus, institucionalizovat společný meziresortní přístup a koordinovat opatření, která mají do vzdělávací politiky dopad.

Dále je třeba na společenské změny a výzvy praxe reagovat systémovým uchopením celoživotního vzdělávání, neboť kompetence potřebné pro celý zbylý život již škola ukončená v první čtvrtině života nedokáže rozvíjet. Agenda celoživotního vzdělávání je doposud převážně v kompetenci MPSV naplňována skrze aktivní politiku zaměstnanosti. Role škol a zejména odborné větve vzdělávání je od tohoto systému převážně oddělena, přičemž komplexní systém propojení vzdělávacího systému a odborných škol se zaměstnavateli v ČR neexistuje. Agendu celoživotního vzdělávání je třeba zpřehlednit a zákonem vymezit role jednotlivých aktérů a především vše udržitelně financovat. V kontextu zejména dlouhodobé odborné přípravy je potřeba také flexibilizovat středoškolské vzdělávání rámcovými vzdělávacími programy doposud uvězněné v příliš příkře rozděleném schématu odborného vzdělávání na jedné straně a všeobecného vzdělávání na straně druhé.

Doporučená opatření

Přístup ke kvalitnímu vzdělávání pro každého žáka

1. Vytvořit Radu vlády pro rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání v zastoupení ministrů a relevantních zástupců jednotlivých resortů i externích expertů s cílem koordinace příslušných politik. V jejím čele bude stát člen vlády zodpovědný specificky jen za řešení nerovného přístupu, nebo vládní zmocněnec pro nerovnosti ve vzdělávání s odpovídajícími kompetencemi a odpovědností za koordinaci příslušných politik.
2. Vytvořit závazné standardy, které určí potřebné podpůrné pedagogické profese na školách¹ a zajistí jejich systémové financování.
3. **Zavést při financování školství tzv. indexování dílčích prostředků pro ty školy, které se nacházejí ve strukturálních postižených územích či lokali-**

¹ Zde jde především o aktéry školního poradenství, tedy jednotlivé specializační pozice (výchovný poradce, preventista sociálně-patologických jevů) a zlepšit podmínky pro výkon jejich činnosti a dále především o pozice dalších pedagogických pracovníků (např. školní psycholog, školní speciální pedagog, sociální pedagog, školní kariérní poradce, popř. další ostatní pedagogičtí pracovníci – asistenti pedagoga atd.) Tito pracovníci by ale neměli být zároveň na většinu svého úvazku učiteli. Jejich činnost dále provázat se spolupracujícími subjekty, kterými jsou školská poradenská zařízení, nestátní neziskové organizace a další aktéři v širokém okolí školy.

tách, popř. je navštěvují žáci ze znevýhodněného prostředí. Současně s tím ale určit limity maximálního podílu žáků ze znevýhodněného prostředí na jednu školu a opatření, kterými překročení limitů řešit.

4. Zvážit proměnu současného systému individualizované podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) prostřednictvím podpůrných opatření, a to tak, aby došlo ke skloubení současného kompenzačního systému s tzv. univerzalistickým, který stojí na alokaci balíku prostředků pro vzdělávání žáků s SVP přímo na školu (popř. obec), nikoliv na jednotlivce, což zajistí významné snížení byrokratické zátěže a možnost lépe zohlednit potřeby žáka v konkrétní škole.
5. Institucionalizovat pracovníky zaměřující se na výkon školské sociální práce¹, kteří budou součástí školního poradenského pracoviště a školního prostředí obecně. Aktuální návrh novelizace zákona o pedagogických pracovnících tuto pozici ukotvuje, přičemž je nutné zajistit její systémové financování a provázanost s pregraduální přípravou.

Současně s tím vybudovat a v zákoně ukotvit podpůrné týmy založené na přístupu case management, který bude zaměřený na práci s rodinami znevýhodněných dětí a na meziresortní spolupráci škol, pracovníků sociálních služeb (OSPOD, úřadů práce, obcí), zdravotnictví (pediatrie, duševní zdraví) a neziskových organizací.

6. **Svázat povolení obytné zástavby se zajištěním dostupné vzdělávací infrastruktury, zejména dostatku míst v mateřských a základních školách. Zajistit na tuto výstavbu v případě obecní výstavby nárokové finanční prostředky (např. formou zřízení Státního fondu vzdělávací infrastruktury).**

Neformální vzdělávání

7. Zvýšit finanční podporu k zajištění dostupnosti (finanční i geografické) školních družin, školních klubů, organizací dětí a mládeže středisek volného času, základních uměleckých škol a sportovních klubů.
8. Zajistit dlouhodobou a systémovou podporu ke vzájemnému sdílení materiální a technické základny škol, školských zařízení a organizací dětí a mládeže.
9. Promítnout kompetence získané v neformálním vzdělávání a dobrovolnických aktivitách do hodnocení ve formálním vzdělávání. (Dobrou praxí je např. zavedení tzv. portfolia žáka jako součásti přijímacího řízení na SŠ a VŠ či ročníkových prací jako klíčové součásti maturitních zkoušek.)

Vzdělávací systém

10. **V zákoně vymezit nový systém celoživotního vzdělávání a průběžné profesní přípravy postavený na stávajících kapacitách odborného školství s institucionalizovaným zapojením a zodpovědností zaměstnavatelů.**
11. Nově vymezit vzdělávací programy středních škol a proměnit oborovou strukturu středních škol tak, aby umožňovala sblížení učňovské a odborné (i všeobecné) větve středního vzdělávání. Ve vztahu

¹ Cílem pracovníků s působností v oblasti školské sociální práce je zastávat jak roli advokáta oprávněných zájmů žáka, tak i roli prostředníka mezi žákem, rodinou a školou. Jedná se o nový nástroj, který umožní řešit a koordinovat podporu žákům z komplikovaného prostředí, ohrožených školním neúspěchem či předčasným odchodem ze vzdělávání.

k odborné větvi vzdělávání je zásadní posílit všeobecný základ, gradující specializaci a rozvoj kompetence k učení jako předpokladu pro profesního vzdělávání v celoživotní perspektivě.

Návaznost na strategické linie S2030+

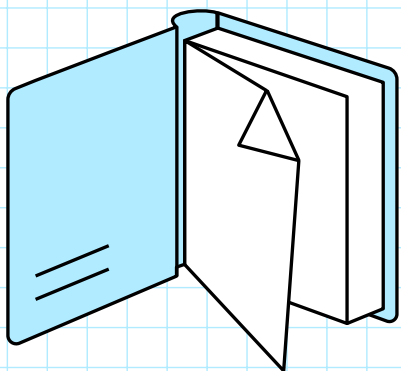
SL1C Opatření pro zajištění rovného přístupu ke vzdělání pro všechny (zejm. oblast (6) Posílení case managementu a meziresortní spolupráce v práci s rizikovými rodinami a znevýhodněnými dětmi)

SL3A Koncentrace odborných kapacit v územích („střední článek“)

Garantské organizace

pro oblast
neformálního
vzdělávání

DÚ 4

Kvalitní vzdělávání učitelů a podpora začínajících učitelů

Učitelé mají ze všech aktérů největší vliv na kvalitu vzdělávání. Přesto není věnována dostatečná pozornost či péče jejich přípravě na školní realitu odehrávající se ve třídách; tomu, aby byli připraveni kvalitně a se sebejistotou učit. Vstupní a další vzdělávání učitelů ovšem představuje nejefektivnější způsob jejich přípravy a podpory v profesi, a proto je potřeba jej inovovat tak, aby odpovídalo potřebám praxe a připravovalo učitele na nároky, které na ně jejich profese klade.

Popis problému a rámcové řešení

Učitel je nejdůležitější aktér ovlivňující kvalitu výuky. Jeho vliv na to, jak rád a jak dobře se bude žák učit, je zásadní. V našem systému je navíc učitel extrémně autonomní. Je to de facto jen on sám, kdo rozhoduje o tom, jak a do určité míry i co se děti budou učit. Proto je naprosto zásadní mít kvalitní a motivované učitele, kteří jsou si své autonomie vědomí a jsou připraveni přebírat zodpovědnost za svá profesní rozhodnutí. Nezbytné pro získání takových učitelů je kvalitní způsob jejich přípravy - jejich pregraduální vzdělávání.

Vzdělávání budoucích učitelů ne vždy odpovídá potřebám praxe. Množství praktické výuky je malé, zato teorie je přehřelá. Stále se více snažíme vzdělávat odborníky na fyziku než na vzdělávání, ale skutečným odborníkům na fyziku, kteří by chtěli učit, jen málo pomáháme dovzdělávat se, jak dobře učit. Pedagogické vzdělávání také obvykle neláká nejlepší žáky a ti, kteří jej absolvují, končí bohužel ve zvýšené míře buď předčasně nebo v jiných oborech, než je učitelství.

Na současný systém přípravy učitelů bohužel nemá příliš vliv ani potřeby praxe či školy jako takové, ale jen v omezené míře MŠMT skrze nastavování kritérií pro akreditace studijních programů a jejich financování, ani tyto nástroje však nejsou plně využity. Změna k lepšímu je proto obtížná. Navíc nám už v základu chybí profesní standardy neboli kompetenční rámce existující ve většině vyspělých zemí, jejichž prostřednictvím lze nastavovat a sledovat žádané profesní kompetence učitelů (a podobně i ředitelů), což představuje klíčový prostředek pro ovlivňování podoby a kvality profesní přípravy učitelů (podobně rovněž i ředitelů).

Systému rovněž chybí podpora začínajících učitelů. Nestoupivší pedagogové tak často opustí školu nikoliv pouze z důvodu nízkého finančního ohodnocení či neodpovídání školní reality jejich představám, ale také z důvodu rychlého vyhoření daného např. nepřiměřenou pracovní zátěží či absencí podpory (vedení, spolupráce a sdílení s kolegy) v prvních letech práce.

Doporučená opatření

Přípravné vzdělávání pedagogických pracovníků

- Vytvořit profesní standard učitele (neboli kompetenční profil) popisující kompetence učitele, který je schopen zvládat zátěž profese, aplikovat moderní formy výuky a reagovat na měnící se potřeby heterogenní žákovské populace. Tento kompetenční profil provázat s tzv. profesionalizačním kontinuem (tzn. od výběru studenta učitelství, přes jeho profesní přípravu, až po další vzdělávání pedagogických pracovníků v praxi).**
- Na základě vytvořeného kompetenčního profilu¹ proměnit studijní programy připravující učitele tak, aby funkčně propojovaly teorii s praktickými potřebami učitele (tzv. profesní model přípravy):**
 - Zvyšovat objem a kvalitu praxí v provázanosti s pedagogicko-psychologickou složkou a oborovou didaktikou i oborem v požadavcích MŠMT na učitelství a zajistit dostatečné finanční a personální kapacity.
 - Upravit kritéria pro schvalování studijních programů učitelství tak, aby se do vysokoškolské výuky mohli naplno zapojit špičkoví praktici (v současné době přetrvávají jejich vysoké kvalifikační nároky i vysoké nároky na publikační činnost a výzkumné projekty).
 - Zavést systém vyhodnocování a sledování dopadů jednotlivých programů přípravného vzdělávání učitelů na základě vymezeného kompetenčního profilu.

¹ Popisu kompetencí absolventa přípravného vzdělávání.

3. Uzpůsobit požadavky MŠMT jakožto regulátora učitelé profese tak, aby byly všechny typy profesní přípravy (tzn. vysokoškolské studijní programy i studia v oblasti pedagogických věd, tzv. DPS) posuzovány obdobným způsobem a aby umožňovaly vývoj nových progresivních modelů.
4. **Investovat finanční zdroje ze státního rozpočtu do programů pregraduální přípravy budoucích učitelů. Tyto prostředky musí být vázány účelově na programy splňující “standard kvality” (určený kompetenčním profilem):**
 - a. navýšit platy vzdělavatelů (“vysokoškolských učitelů”) budoucích učitelů,
 - b. financovat či alespoň spolufinancovat (prokázaně kvalitní) studia v oblasti pedagogických věd, tzv. pedagogická minima, státem,
 - c. upravit strukturu a kritéria financování fakult připravujících učitele tak, aby umožňovala větší důraz na různorodou práci se studenty učitelství (méně masově-přednáškový přístup, více osobnějších seminářů či skupinových aktivit, kvalitní individuální zpětnou vazbu...).
5. Legislativně uchopit pozici provázejících učitelů (učitel, který mentoruje studenta učitelství v rámci přípravy na profesi - před dokončením studia), včetně zakotvení standardu kvality jeho práce, vymezení jeho role ale také nastavení systému jeho vzdělávání a podpory, podmínek práce (snížená přímá pedagogická činnost) a ohodnocení.
6. Legislativně vymezit účel, povinnosti a standardy kvality fakultních (či tréninkových, klinických) škol a tím zajistit rámec pro spolupráci s vysokými školami, účelové financování a ověřování pedagogických inovací.

Podpora začínajícím učitelům

7. Časově vymezit indukční neboli adaptační období u začínajících učitelů v zákoně a specifikovat jeho podmínky, které začínajícím učitelům s nástupem do nové profese pomůžou a omezí jejich drop-out (uvádějící učitelé, průběžné vzdělávání a podpora, snížená přímá pedagogická činnost...).
8. Snížit přímou pedagogickou činnost pro uvádějící učitele (učitel poskytující podporu začínajícímu učitel) a zavést jejich finanční podporu.

Další vzdělávání a podpora učitelů

9. Zavést kariérní systém pro učitele, který bude definovat požadovaný rozvoj profesních učitelských kompetencí a který bude provázán s nabídkou kvalitního systematického vzdělávání a podpory učitelů.
10. Usnadnit krátkodobé zastupování učitelů, kteří jsou uvolňováni pro účast v programech dalšího vzdělávání.
11. Vytvořit recenzní (reputační) systém pro hodnocení a doporučování kvality otevřených vzdělávacích zdrojů a programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, který bude vycházet z kompetenčního profilu a kariérního systému.

Návaznost na strategické linie S2030+

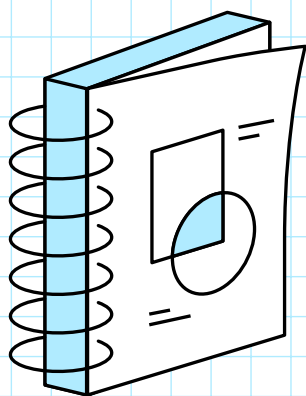
- SL1A** Proměna obsahu vzdělávání (zejm. oblast (2) Změna postavení učitele a akademického pracovníka v systému vzdělávání)
- SL2C** Popis standardů kvality vzdělávání (výuky, pedagogického leadershipu a profesní standard učitele a ředitele)
- SL2D** Úprava přípravného profesního vzdělávání (tak, aby připravilo absolventy na zvyšující se nároky profese)
- SL2E** Přehledný a transparentní systém kvalifikačních cest k učitelství (vyjasnění a udržování transparentního systému kvalifikačních požadavků)

Garantské organizace

Učitel
náziVo

 UČITELSKÁ
PLATFORMA

 otevřeno

DÚ 5

Poskytování soustavné podpory školám a jejich ředitelům

Učitelé i ředitelé postrádají systematickou podporu, příležitosti i prostor pro svůj rozvoj. Zejména ředitelé malých škol jsou extrémně přetíženi a ponechání napospas náročné administrativě. Jsou tak nuceni věnovat se na úkor pedagogického vedení školy jiným, zejména administrativním činnostem. Celý systém náročné administrativy, extrémní decentralizace a autonomie v českém vzdělávacím systému bez poskytování odpovídající podpory brání ve zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání i implementaci reforem s cílem zlepšení výsledků učení žáků a zajištění rovných vzdělávacích příležitostí. Je třeba systém účinné podpory zavést a udržovat.

Popis problému a rámcové řešení

Z dostupných dat vyplývá, že vzdělávací systém v ČR je v porovnání s jinými zeměmi OECD mimořádně decentralizovaný. S řadou reforem veřejné správy v posledních dvou desetiletích se výrazná část pravomocí a povinností přesunula především na ředitele škol - na všech úrovních či stupních vzdělávání. Mezi změny, které vedly k současné situaci, můžeme počítat decentralizaci veřejné správy, zrušení odvětvového řízení školství (již nespadá přímo na žáky a pedagogy zaměřenou činnost, které by se však měli věnovat primárně a většinou). Vzdělávání ředitelů je časově náročné, a to zejména v prvních, nejtěžších letech v ředitelně, a přesto ředitele nedostatečně

Platí, že ředitelé škol v ČR jsou přetížení, většinu času věnují aktivitám spojeným se správou a základním zabezpečením chodu školy, administrativou atd., tedy nikoli přímo na žáky a pedagogy zaměřenou činnost, které by se však měli věnovat primárně a většinou. Vzdělávání ředitelů je časově náročné, a to zejména v prvních, nejtěžších letech v ředitelně, a přesto ředitele nedostatečně

připravuje na roli, která je od nich očekávána. Extrémně patrné jsou uvedené problémy u menších či málotřídních škol, kterých je v ČR vysoký počet a u nichž se uvedené problémy kumulují.

Přes všechny obtíže, kterým školy bez systematické pomoci osamoceně čelí, si české školství udržuje z pohledu výsledků vzdělávání průměrně dobrou úroveň, která je však charakteristická velkými rozdíly mezi zajištěním kvality podmínek a průběhu vzdělávání mezi jednotlivými školami či celými územními celky. Současný systém učitele a ředitele nepodporuje v jejich hlavním cíli - pedagogické práci a zlepšování výsledků učení žáků. Naopak je do extrémně decentralizovaného systému vhodí s vírou, že si nějak poradí. Z tohoto pohledu je třeba vytvořit nástroje pro podporu škol, ředitelů a učitelů. Dále je nezbytné ředitelům (a jejich týmu vedení školy) uvolnit ruce, aby na péči o kvalitu své školy měli čas a energii, a s péčí o kvalitu jim systematicky pomáhali.

Doporučená opatření

Odbřemenění od byrokracie

- Vytvořit standard nepedagogické práce, který definuje nepedagogické profese potřebné k zajištění chodu školy, včetně standardizované výše úvazků vázané nejen na počet žáků, ale též na další kritéria. (Standard by měl být spojen s možností osobnostně i odpovědnostně oddělit pedagogického ředitele od manažera školy.)**
- Posílit mezi školami sdílení provozních zaměstnanců (a obecně posílit úvazky škol na provoz). Např. zřízením tzv. center administrativní podpory v působnosti zřizovatelů, které budou školám poskytovat projektový management, metodické vedení a další odbřemenění od administrativy, a svázání jejich vzniku s financováním podpůrných profesí (standardem nepedagogické práce) či financováním školství v obcích.¹
- Cíleně (finančně a metodicky) podporovat vznik svazkových škol, které vedou k efektivnějšímu sdílení kapacit.
- Stanovit povinné funkcionality a kompatibility pro školní informační systémy tak, aby s informacemi, která školní systémy obsahují, mohly příslušné instituce napřímo pracovat a aby je ředitelé nemusely opakovaně vyplňovat do výkazů. Veřejné instituce i školy musí mít povinnost tyto systémy využívat.
- Digitalizovat základní správní úkony a rozhodování v působnosti škol a dalších aktérů (např. elektronizace přihlášek na SŠ, zápisy do MŠ a ZŠ, odvolání atd.).

¹ Centra administrativní podpory jsou obcemi využitelná šířeji, nejen pro oblast školství (a to díky zaváděným prvkům výkonového financování). Možný průnik s tzv. "středním článkem" či možné provázání s dobrovolnými svazky obcí či jinými formami dobrovolné spolupráce obcí.

6. Zvážit zavedení možnosti volitelné právní subjektivity (především menších) škol. Za školu bez právní subjektivity tak většinu administrativní agendy převezme zřizovatel.

Poskytování podpory školám v území

7. **Zřídit střední úroveň podpory a vedení školám, která bude zajišťovat komunikační tok mezi centrem a školami, odborně vést a zajišťovat spolupráci relevantních aktérů a která bude společně s pedagogy schopna trvale zlepšovat vzdělávací výsledky, wellbeing a rovné šance žáků v rámci MŠ, ZŠ a SŠ na svém území.¹**
8. V souvislosti se zřizováním střední úrovně podpory a vedení vzdělávací soustavy redefinovat role metodických orgánů, posílit jejich kooperaci (včetně vyhodnocení metodické role ČŠI a případné legislativní stabilizace této role) a provázat ji s úkoly a činnostmi středního článku v území.

Vstupní a další vzdělávání a podpora ředitelů během jejich profesní dráhy

12. **Vytvořit profesní standard neboli kompetenční profil ředitele, který bude akcentovat praktické potřeby ředitelů škol i schopnost vést školu jako vzdělávací instituci (tzv. pedagogický leadership).**
13. Kompetenční profil ředitele spojit s kariérním systémem včetně odpovídající modulární nabídky dalšího vzdělávání (např. zvážit založení nebo vyprofilování specifické vzdělávací instituce cílící na vzdělávání vedoucích pracovníků ve školství - tzv. ředitelské akademie).
14. Zajistit vstupní vzdělávání ředitelů ještě před nástupem do profese. (Tzn. zejm. přenastavit povinnost ředitele doplnit si „studium pro ředitele“ do dvou let po nástupu do funkce - v nejobtížnějším období - na povinnost mít absolvované studium ještě před nástupem do funkce.) Vstupní vzdělávání musí být navázané na profesní standard ředitele a mmj. obsahovat významný poměr praxí.

¹ Možnost jak využít již existující kapacity v území, tak vybudovat novou entitu.

Návaznost na strategické linie S2030+

- SL1C** Opatření pro zajištění rovného přístupu ke vzdělání pro všechny (zejm. oblasti (2) Posílení pedagogických kapacit v zaostávajících částech vzdělávací soustavy; (4) Omezení segregačních tendencí v základním školství; (7) Posílení podpory znevýhodněných dětí během docházky do základní školy)
- SL2A** Podpora ředitelů jako garantů kvalitní pedagogické práce školy
- SL2B** Zlepšení podmínek pro pedagogickou práci školy
- SL2F** Dotvoření uceleného a stabilního systému profesní podpory (tak, aby dokázal reagovat na potřeby škol)
- SL3A** Koncentrace odborných kapacit v územích („střední článek“)
- SL3B** Snížení administrativní zátěže

Garantské organizace

učitel
naživo

U P UČITELSKÁ
PLATFORMA

EDU in

Oponenti

Ing. Radko Sáblik, ředitel SSPŠ, spoluautor Strategie 2030+

Václav Korbel, analytik PAQ Research a IDEA při CERGE-EI

Doc. Ing. Daniel Műnich, Ph.D., vědecký pracovník

Ondřej Kania, výkonný ředitel sítě škol American Academy

PhDr. Ondřej Neumajer, Ph.D., garant digitálního vzdělávání v NPI ČR

PhDr. Václav Trojan, Ph.D., zakladatel Ředitelské akademie

Mgr. Petr Pabian, Th.D., vědecký pracovník, Univerzita Pardubice

Mgr. Vladimír Srb, analytik a konzultant

Kateřina Konrádová, analytička vzdělávací politiky, FSV UK

Karel Gargulák, konzultant v oblasti vzdělávací politiky, FSV UK, PAQ

Jakub Drbohlav, analytik a konzultant

Tamara Kováčová, advokacie, koordinace a konzultace projektů ve vzdělávání, NPI ČR, SKAV, Seznam.cz

Doc. RNDr. Jana Straková, Ph.D., Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK

RNDr. Dominik Dvořák, Ph.D., vědecký pracovník ÚVRV Pedf UK

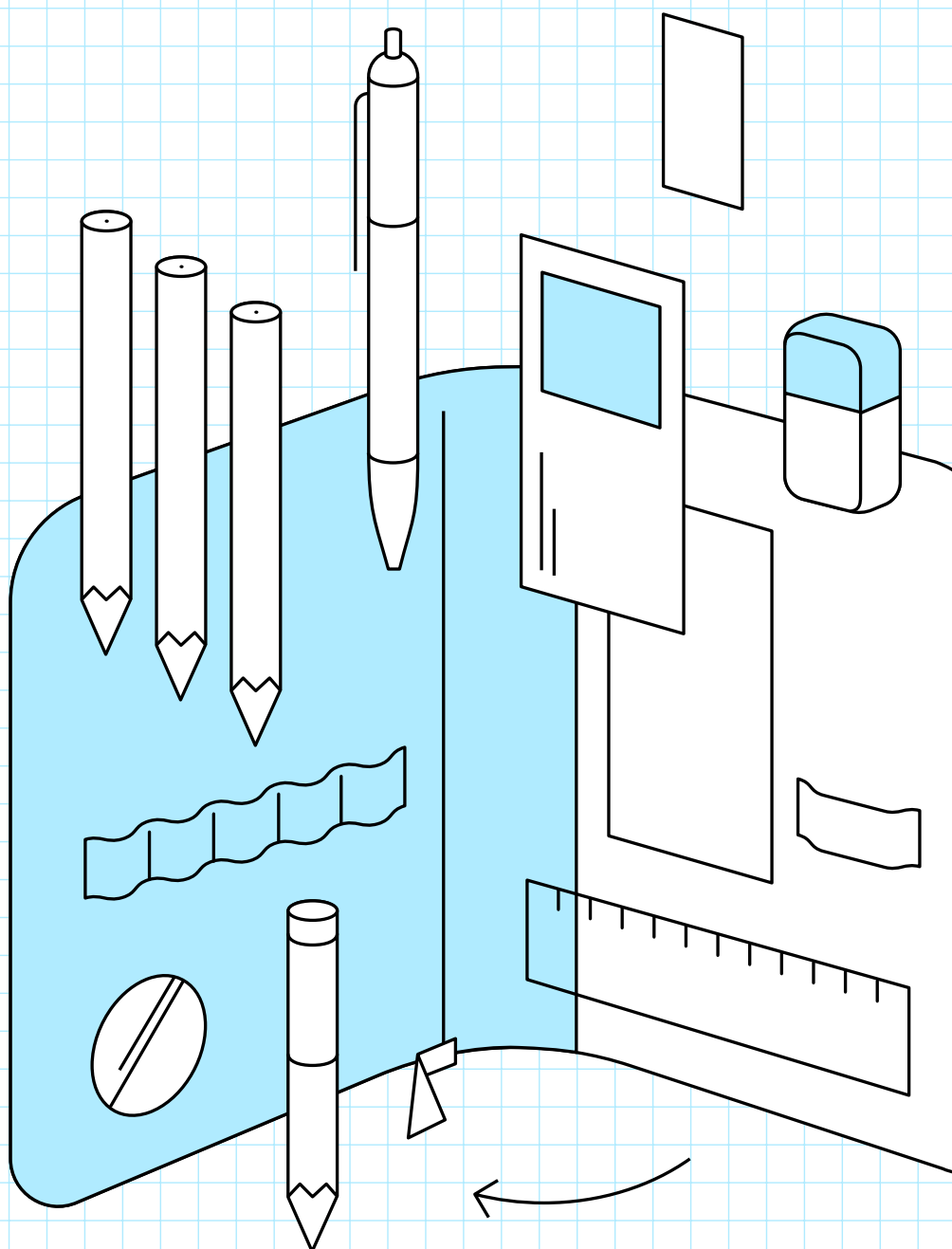
PaedDr. Tomáš Bouda, ředitel Centra dalšího vzdělávání PedF Ostravské univerzity

Jana Hrubá, šéfredaktorka webu Učitelské listy a konzultantka v oblasti vzdělávání

Ing. Jiří Hlavenka, radní JMK pro oblast vědy, výzkumu a inovací

Prof. Ing. Jakub Fischer, Ph.D., děkan FIS VŠE v Praze, spoluautor Strategie 2030+

Doc. PhDr. Jiří Němec, Ph.D., děkan PedF MUNI

DOMÁCÍ ÚKOLY 2021

Jakub Černý
koordinace expertních závěrů
+420 604 513 158
jakub.cerny@frankbold.org

Jakub Füst
kontakt pro média
+420 732 582 839
jakub.furst@frankbold.org

Olga Pek
organizační podpora iniciativy
+420 721 144 533
olga.pek@frankbold.org

KOORDINUJE

Frank Bold